

.els fets

El tret de sortida d'aquesta etapa el determina el trencament del monopoli televisiu. La competència l'inicien les emissions dels canals autonòmics el 1983 que permetran veure, en teoria, *una altra televisió*. El segon pas el marquen l'entrada de les televisions privades. El global de l'oferta televisiva, en aquest cas convencional, consolida fermament una cultura audiovisual del mitjà televisiu.

TV3 inicia les emissions regulars el gener de 1984. Ofereix dues coses: idioma propi i maneres noves. TV3 neix en uns estudis provisionals, treballa molt el directe i organitza la seva programació a l'entorn dels informatius amb més predomini de la imatge, donant molta importància al disseny gràfic i incorporant el sistema de ENG en la cobertura d'informació (COROMINAS; LLINÉS, 1988). Cares noves i estil americà de la mà dels assessors de la cadena americana ABC (POUS, 1995). Per la seva banda, la seu de TVE-Miramar es trasllada a les noves instal·lacions de Sant Cugat.

La programació, que abans abarcava tota un temporada, escursa la seva vida. La competència entre cadenes i la contraprogramació (en aquests moments encara molt suau) acceleren les variacions en l'oferta. Així, el 1987 TVE reelabora la seva programació en trimestres.

L'estiu de 1989 el govern socialista concedeix llicències d'emissió a tres canals privats que iniciaran

edicions el 1990: Telecinco, que adopta el model de televisió evasiva i distesa; Antena 3, més seriosa; i Canal Plus, amb franges de pagament, que es basa en l'esport i el cinema.

Els més optimistes pronosticaren que l'ampliació del número de canals diversificaria i milloraria la qualitat global de la programació. La competència comercial, però, es produí en els mínims, buscant el sensacionalisme i el mínim esforç intel·lectual de l'audiència, i fins i tot les cadenes públiques entraren en aquest joc (GUBERN, 1999). Amb l'inici d'emissió de les privades es consolidà el regnat del comandament a distància i d'una estructura comercial que rebaixava, en general, la qualitat de la programació.

La lluita per l'audiència i la consegüent *contraprogramació* propicià l'aparició de nous gèneres i la participació més habitual de públic en els programes en la dècada dels 90'.

Durant els primers anys 90 s'importà dels EUA la Trash TV, la televisió escombraries. Els programes econòmics ompliren les pantalles de concursos de vídeos domèstics, *reality shows* i informatius sensacionalistes. Com diu BAGET (1999) aquesta importació de programes d'origen americà, reforça "*una dràstica separació entre l'oferta de qualitat i creativitat, per un costat, i la quantitat i imitació de formats per un altre*" BAGET (1999: 115).

.els programes

En aquesta etapa TVE continua potenciant els seus **informatius**, base d'una programació que busca la renovació però que no acaba de trobar el camí. El 1983 funcionen de forma destacada "Telediario" (Imatge 54, 55 i 56), "En este país", "Secuencias del mundo", "Revista de toros", "Teledeporte" i "Estudio Estadio" entre altres.

Imatges 54 i 55

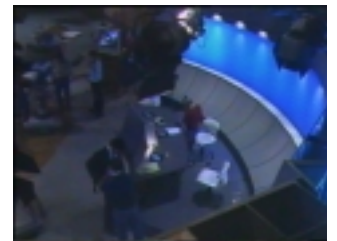
Els "Telediarios" integren canvis en la presentació. D'una banda la conducció es fa en parella i de l'altra els fons escenogràfics es concebeixen com un tot global amb un mapa del món que ho abarca tot. L'escenografia, que se sustenta en una base arquitectònica de tríptic, és tradicional, plana, permanent i associativa.

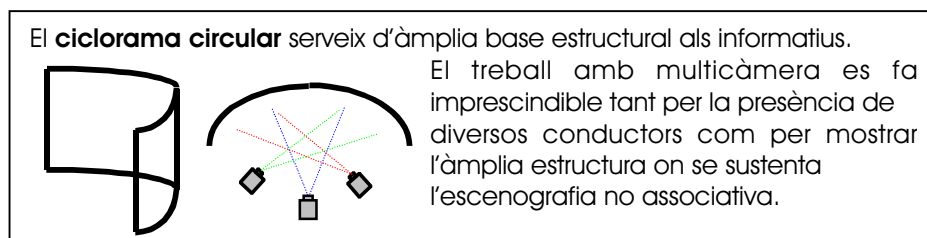
Imatge 56

L'estrena de les instal·lacions de Sant Cugat permeten una renovació i millora de tots els programes de la delegació catalana de TVE. L'ofec d'espai de Miramar desemboca en la creació d'espais folgats, que respiren per tot arreu. "L'informatiu" de Sant Cugat (Imatge 57 i 58) s'estructura en un ciclorama corbat.

L'amplitud d'espai dels generals (PG) permet una sensació d'esponjament, buscada pels escenògrafs de "l'Informatiu" de Sant Cugat.

Imatges 57 i 58

En els anys 80 la televisió es consolida com el *"mayor pùlpito mediático y el más eficaz trampolín mitogénico, que además de lanzar a figuras de su propio star-system, potenciaba la popularidad o la fama*

de figures de la política, de la indústria discogràfica o del universu deportiu" (GUBERN, 1999: 571). El 1985 TVE estrena, de nou, informatius, d'imatge i de presentador (Imatge 59), que s'aniran potenciant. El 1986 se'n faran d'esportius per al Mundial de Futbol de Mèxic.

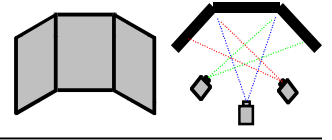

Imatge 59

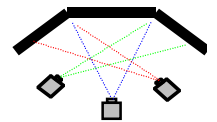
TV3 inicià les seves emissions regulars i els seus "Telenotícies" el 16 de gener de 1984. La presentació es basà, ja d'entrada, en parelles de periodistes¹. S'usava la tecnologia més avançada del moment i una gran dosi d'imaginació per a suplir les moltes dificultats que hi havia. El fons escenogràfic del miniplató dels estudis provisionals era de color crema (Imatge 60). La informàtica i els recursos espacials van arribar més tard, amb la inauguració dels estudis de Sant Joan Despí. En aquesta primera etapa del carrer Numància els espais eren compartits: el consell de redacció del "Telenotícies" es reunia al mateix lloc que servia de plató per al concurs.

El primer home del temps de TV3 tenia el seu espai dins el "Telenotícies" (Imatge 61). Difonia una imatge electrònica simple, plana i associativa pel que fa al contingut.

Triptic revestit amb una escenografia no associativa, sense imatges referencials, pel "Telediario" de 1987.

Set dels primers "Telenotícies" de TV3. El primer, del vespre, amb base de **tríptic** i fons escenogràfic no associatiu, amb elements associatius (logotip i mapes). El segon, de migdia, incorpora pantalles.

Imatge 60

Imatge 61

¹ Els primers conductors dels informatius de TV3 foren: Maria Gorgues i Enric Calpena a l'informatiu del vespre, amb Eduard Berraondo al capdavant dels esports i Antoni Castejón, en el temps. Àngels Barceló i Lluís Diumaró es feien càrrec de la informació del cap de setmana.

L'escenografia dels "Telenotícies" de les noves instal·lacions (el primer de març de 1986 es féu la primera emissió) de Sant Joan Despí es basà en una imatge molt neutre de color gris (Imatge 62). Estava feta a partir de planxes amb *mil forats* que li donaven un estil tan diferenciat del que s'havia vist fins aquell moment que els telespectadors creien que era provisional, fruit de la precipitació. Aquest disseny es perfilà, en principi, amb franges de color depenent de l'edició: verd, vermell i blanc.

Imatge 62

El gris és el color dels primers "Telenotícies" de Sant Joan Despí. Escenografia no-associativa, amb ciclorama dur. L'estructura en ciclorama corbat i la multiplicitat de presentadors requereix l'ús de multicàmera.

L'estètica escenogràfica de dissenys posteriors (Imatge 63 i 64) van ser molt diferents, introduint colors més contrastats i elements referencials (mapes, rellotges,..). La imatge 63 (1992) és encara molt neutre, incorpora part de la dimensió horitzontal (el terra del plató) com a element escenogràfic. En la imatge 64, un fons escènic de mapa mundi emmarca presentadors i informació.

Imatges 63 i 64

A partir del gener de 1991 el Canal 33 va tenir els seus propis espais informatius amb "Les notícies amb Josep Cuní" que després van continuar sense presentador amb el nom de "Les notícies del 33".

La informació del Canal 33 la presenta un sol conductor amb un enquadrament de Pla Mig. L'estructura escènica es basa en un fons pla i incorpora una pantalla. La necessitat mínima és d'una càmera.

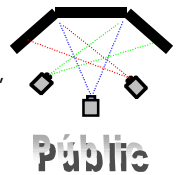
L'escenografia és d'estètica electrònica, plana, permanent i parcialment associativa (la pantalla aporta el nom de l'espai i imatges en moviment, si s'escau).

D'entre els programes d'**entrevistes** anomenem "De jueves a jueves" (Imatge 65), 1986 a TVE, "Dilluns, dilluns", 1988 a TV3 (ambdós de Mercedes Milá) i "Tres senyores i un senyor", el 1993, conduït per Fina Brunet, Susanna Griso i Gemma Nierga, també a TV3.

Per augmentar els percentatges de producció pròpia de 1984 TVE insistí en els espais informatius, de debat i d'entrevistes, com "Autoretrato", i de varietats que, de fet, són la base de la programació de l'entreteniment d'aquesta cadena. "Como Pedro por su casa" (Imatge 66) de Pedro Ruiz, "Ahí te quiero ver" (Imatge 67), amb Rosa Maria Sardà, "Si yo fuera presidente", de F.G. Tola i "Entre amigos" amb José Luís Moreno són programes d'aquest tipus.

L'estructura arquitectònica usada pel format informatiu de l'entrevista és, en aquest cas, de **tríptic** amb un mínim de tres càmeres (dues pels PM + una pel PG). El públic en directe, molt habitual en aquesta etapa, ha de poder veure el desenvolupament de l'entrevista, de l'espectacle.

Escenografia tradicional, no associativa, amb volum i permanent.

Imatge 65

Imatges 66 i 67

Estructures bàsiques i escenografie: diverses (associatives i no associatives) per a vestir els espais d'entreteniment que inclouen des d'entrevistes a actuacions passant per paròdies i humor. Comparteix el fet de ser tradicionals i el volum.

Els programes de **varietats** són base de l'entreteniment de les diverses cadenes. El 1984 Àngel Casas presenta a TV3 l'espai d'entrevistes i actuacions musicals "Àngel Casas Show", que reeditarà el 1987. TVE presenta a la programació del 1986 "Directo en la

noche", "Plató vacío". Continua "Entre amigos" de José Luís Moreno i l'espai de Pedro Ruiz, mínimament reformat, que ara es diu "Esta noche... Pedro". L'ex-pallaso Emilio Aragón presenta l'opció de "Ni en vivo ni en directo".

En conjunt, malgrat l'amplitud en l'oferta les propostes mantenen la seva estètica clàssica: un escenari acull les actuacions musicals i humorístiques que se succeeixen amb les intervencions, que intenten ser simpàtiques, dels presentadors. En aquest entramat, el públic és un element imprescindible.

Els **infantils** de TVE amplien programes i formats el 1984. Els cantants Alaska i Gurruchaga introdueixen una fórmula de presentació diferent, personal i amb caràcter, a "La bola de cristal" (Imatge 68). Presenten històries diverses (hi ha canvis escenogràfics habituals) amb escenografia tradicional, associativa i amb volum. Un altre tipus d'espai infantil és "Cajón desastre", del 1989, presentat per la primera presentadora infantil "sexy" Myriam Díaz Aroca (Imatge 69). Aquest programa infantil s'estructura en un ampli entorn escenogràfic, molt net, capaç d'incorporar tota mena de concursos i competicions per a nens i joves. L'escenografia és de línies simples. Sobre un fons negre no associatiu s'incorporen elements associatius (el nom del programa ocupa bona part de la dimensió vertical i en l'horitzontal hi ha, en aquest cas, les línies que delimiten una carretera).

La pluralitat de presentadors i personatges que es mouen en els espais infantils clàssics implica la

Imatge 68

Imatge 69

necessitat de treball amb multicàmera, l'ús d'una estructura mínima de tríptic i una escenografia que possibiliti diversos i múltiples enquadraments sense desaforar.

TV3 aporta, però, el més destacable en les darreries d'aquesta etapa quant a concepció de programa, en aquest cas infantil, i innovació escenogràfica. Ho fa de la mà de "Club Súper 3". Abans "Fes Flash", "Matraca no" o "Poltrona exprés" havien introduït en l'espectacle televisiu els personatges més destacats de l'animació al carrer i del circ, tot incorporant formulacions espectaculars alienes al mitjà.

El 1991 la fórmula del club, que ja funciona a ple rendiment als EUA, arriba amb la incorporació de nous tractaments de la imatge. Amb "Club Súper 3" (Imatges 70, 71 i 72) el plató convencional i físic desapareix i els presentadors, que són de tota mena, forma i naturalesa, interactuen en uns entorns creats informàticament (escenografia electrònica simple). Les línies estètiques trenquen els valors establerts i busquen noves formes, fórmules i espais basant-se en la capacitat imaginativa, sense barreres preestablertes, del públic infantil. El llenguatge dels espais de continuïtat que enllacen les diverses sèries de dibuixos animats de "Club Súper 3" acosten als nens els nous fenòmens de comunicació videogràfica i d'imatge televisiva.

Imatges 70, 71 i 72

"Club Súper 3" usa escenografia electrònica simple, de contingut associatiu. Les imatges poden crear-se informàticament o ser digitalitzades. Busca el volum i la profunditat treballant les línies i la perspectiva. Es poden considerar escenografies semi-permetents (cada tema dura 15 dies i els fons específics també). Els personatges (en les imatges: Tomàtic, Petri, Buf, Toç i Flash) canvien de tamany i interactuen amb els entorns. To plegat se sustenta en un fons pla o en un díptic que contempli la dimensió horitzontal del terra. No hi ha moviments de càmera.

El mes de gener del 86 neix a TVE la **televisió matinal** amb "Buenos días" presentat per María Escario. Un informatiu, el temps, un espai d'orientació

al consumidor ("La cesta de la compra") i un d'informació televisiva ("Teletexto") combinats amb sèries configuren el programa. El 1987 TVE reforça aquesta franja amb el programa "Por la mañana" de Jesús Hermida. TV3, que basava el matinals en reposicions i espais poc remarcables, els estructura a partir de 1992 amb un informatiu "TN Matí" i l'espai "Bon dia, Catalunya".

Pel que fa als programes **musicals**, el 1985 TV3 presentava "Arsenal", un programa d'experimentació videogràfica, orientat a una audiència jove i obert als nous tractaments de la imatge, capaç de trencar codis en el camp de l'audiovisual. Del mateix estil, data i públic és "Metrópolis" que es pot veure a TVE-2. Alguns dels musicals del 86, de format més clàssic, són "Tocata", "Jazz entre amigos" (Imatge 73), un espai minoritari d'actuacions musicals en directe, "A-uan-ba-bulu-ba-balan-ban-bu", i els dedicats a la clàssica "Concierto", "Música y músicos" i "Ópera 2".

TV3 ofereix el 1987 una fórmula original de presentació de vídeoclips amb "Oh Bongònia" (imatge 74). El Canal 33 (nascut el 1988) vol ser l'oferta cultural de Televisió de Catalunya. La cadena presenta, gran varietat d'espais musicals, des dels dedicats als més joves, "Sputnik", amb una concepció de disseny global i ús considerable de la imatge infogràfica, fins als clàssics com "Jazz & Co.", "Estui 8" (Imatge 75), dedicat a la música clàssica, o "Zona V", sobre la cançó i el rock català.

Escenografia tradicional, permanent i associativa, que reproduceix l'escenari d'un local de jazz.

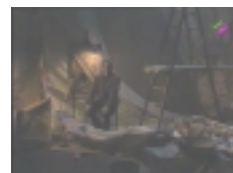

Imatge 73

Imatge 74

Dues variants estètiques i escenogràfiques per a dos dels programes musicals de Televisió de Catalunya. La primera és de la presentació d'un musical per a joves, amb una imatge electrònica no associativa i plana incrustada en un Fons Pla. La segona, molt barroca, és tradicional.

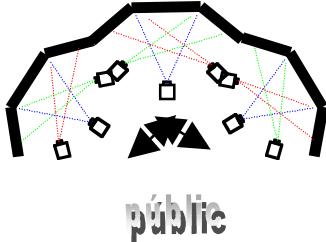
Imatge 75

El concurs "Si lo sé no vengo", presentat per Jordi Hurtado, inicià el seu recorregut per la petita pantalla. D'entre els programes d'aquest gènere d'entreteniment destaquem, "El tiempo és oro", que fet des de Sant Cugat i emés per TVE-2, és un programa concurs que potencia coneixaments per sobre l'atzar.

Imatge 76

El concurs de format americà "El precio justo" (Imatge 76), s'emetia en horari de màxima audiència, i oferia premis molt importants.

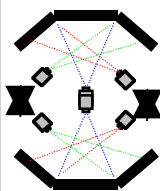
"n"ici, diversos tríptics orientats cap el públic, és una de les possibilitats estructurals que busca l'espectacularitat de les grans dimensions. Escenografia tradicional, no associativa, permanent i amb volum repartida en sets que permeten l'evolució per les diverses fases del concurs. L'existència del públic en directe condiciona l'estructura. Les accions se succeeixen en combinació amb vídeos cosa que permet que, amb un mínim de càmeres, es pugui cobrir tot el concurs.

El 1985 TV3 ofereix el concurs "Vostè jutja" (Imatge 77) des del primer plató que va emetre a les instal·lacions de Sant Joan Despí. Es tracta d'un concurs-debat emés en horari de màxima audiència. Dos concursants s'enfronten, dialècticament, a favor i en contra d'una determinada situació o premissa. Durant la setmana preparen amb arguments i testimonis la defensa o l'acusació. El premi en relació a altres concursos és més que discret: un milió de pessetes a repartir, segons el judici del públic.

Diversos sets del tríptic del concurs de TV3 "Vostè jutja". Escenografia tradicional, associativa, permanent i amb volum.

Imatge 77

L'estructura formal de "Vostè Jutja" se sustenta en 2 grans tríptics oposats, seguint eix. L'escenografia és tradicional, associativa, amb volum i profunditat i permanent.

"Filiprim" (Imatge 78), és un programa d'entreteniment amb un aire desenfadat que barreja l'humor i el concurs telefònic. El públic telespectador agrupava tot el nucli familiar. S'emeté en diverses edicions, i amb escenografies diverses encara que totes tradicionals i permanents.

Amb base de **tríptic**, escenografia tradicional i permanent del concurs "Filiprim". El fons escenogràfic és no associativa però els elements que l'acompanyen són del tot identificables en forma i ús.

Imatge 78

El 1990 arriben els aires dels vídeos domèstics amb "Vídeos de primera" (Imatge 79), basat en les presentacions que introdueix les imatges que han fet arribar els espectadors. Aquest format potencia els enquadraments curts.

TV3, de la mà de La Trinca, oferix en aquesta línea, "Betes i films". La mateixa productora sumministra un altre concurs, "Amor a primera vista", on es busca parella i que aconseguirà altes qüotes de popularitat o "Lluna de mel", el 1993, on els concursants són parelles acabades de casar. La dinàmica del concurs necessita de la presència del públic. L'escenografia de tots aquests concursos és tradicional, associativa i permanent.

Un únic presentador, sense concursants en directe, perme un set de presentació senzill. Treballant la profunditat de camp i el desenfoc s'aconsegueix destacar el centre d'interès. Escenografia associativa.

Imatge 79

El nomenament de Pilar Miró com a directora general de l'Ens RTVE (octubre del 86) suposà una programació força continuïsta dins TVE: "Más vale prevenir" celebra el seu seté aniversari amb molt bona acceptació per part dels telespectadors; també es mantenen "Un, dos, tres", "Gente Joven" i "Punto de encuentro" que, presentat per Pedro Macía, s'emeté per tota Amèrica. "Fin de siglo" (Imatge 80), un programa de varietats a la segona cadena que inclou la tertúlia, encara molt rígida, com a novetat.

Una de les primeres tertúlies, amb estructura formal de debat. L'escenografia és tradicional, no associativa, permanent i amb un cert volum.

Imatge 80

El format econòmic del **reality show**, amb llàgrimes i drames assegurats triomfa a Espanya i n'omple totes les graelles de programació i totes les franges horàries. Malgrat que en origen és un tipus de programa de tarda, destaca "¿Quién sabe donde?" (Imatges 81), en horari de Prime Time. Es tracta d'un espai que s'inicià el 1992 a La 2 i que, degut a l'èxit, passà ràpidament a la primera. El seu revestiment de servei públic inclou reportatges amb tractament de docudrama. El seu conductor, Paco Lobatón, li aporta unes característiques positives intrínseques al personatge sent "*televisivamente correcto, informativamente creíble y telegénicamente perfecto*" (Díaz, 1999: 154)

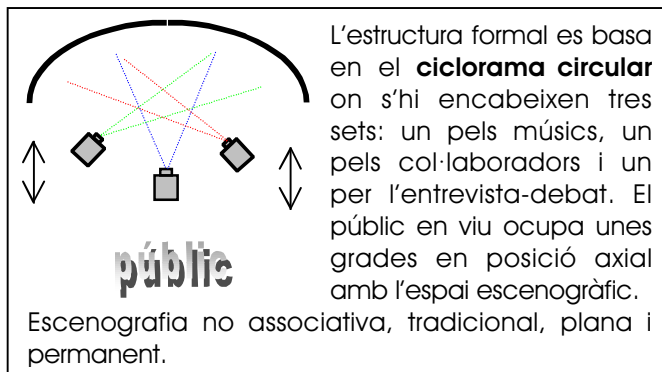

Imatges 81

El 1993 "La máquina de la verdad" de Tele 5 és un dels primers programes de reality show, també anomenats *teledeixalles*. Altres programes d'aquest tipus són "Código uno" a TVE (estarà en antena dfins el 1994), i "Al filo de la ley" d'Antena 3 TV amb la presència de Rosa Maria Mateo, en un intent de vestir el programa de seriositat, que no va aconseguir. TV3 ofereix des de 1993 "Tothom per tothom", un reality show *blanquíssim* que no furga en la morbositat del desastre sinó que explica històries que acaben bé. Aquest format més suau s'extendrà per totes les cadenes en pocs anys.

D'altra banda cal mencionar "Persones humanes" (Imatge 82), presentat pel carismàtic Miki Moto. Es tracta d'un espai de molta audiència en la franja nocturna que podria entrar, en part, en la denominació

de *Late show* que més endavant explotarà Pepe Navarro amb una fórmula més visceral.

Imatge 82

6.1.6.- la nova escenografia: de 1994 fins ...

La televisió és, definitivament, una necessitat domèstica i per a totes les edats. Els diversos gèneres televisius han assolit una forma determinada genèrica que permet que els canvis controlats se succeeixin amb certa temporalitat. La introducció de noves tecnologies de la imatge proposa i permet una imatge escenogràfica seguidista o diferenciada respecte la tradicional alhora que oferta unes possibilitats innovadores molt vinculades al mitjà televisiu.

L'ús de la infografia com a base escenogràfica (tant en la seva vessant més simple com en la virtual) fa el pas en aquest moment. La cadena privada Antena 3 TV fa aposta clara per l'ús de les noves tecnologies de la imatge, de l'escenografia electrònica en la seva vessant virtual -la més complexe-, creada amb tècniques informàtiques. El fet que la novetat escenogràfica se situï en aquests paràmetres